

ЕТНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Розвиток будь-якої країни відбувається в просторі світової економіки, де економічна взаємодія завжди супроводжується одночасним виникненням міжетнічних контактів. Процесам зіткнення етнокультурних домінант притаманні свої власні принципи і логіка розвитку. Це має значний вплив на економічні результати міждержавної взаємодії, призводячи до суттєвої різниці між реальними та очікуваними її наслідками. Економічна особливість етнічного чинника полягає в тому, що при відсутності кризових явищ в економіці його вплив фактично непомітний. Однак при виникненні певних економічних ускладнень про нього згадують майже відразу. Це пов'язано з тим, що *етнокультурне середовище безпосередньо реагує не на цілі економічних проєктів, а на конкретні дії* щодо їх втілення. Саме тому великі міжнародні проєкти далеко не завжди мають успіх, незважаючи на бездоганність своїх бізнес-планів та попередніх економічних розрахунків. Таким чином, *економічне порівняння є відображенням соціальних наслідків зіткнення етнічних розбіжностей у світовій економіці*. Однак статистика не дозволяє отримати задовільну відповідь на досить принципове запитання: *чому з одних попередньо зовсім незначних ідей виростають економічні гіганти, а інші грандіозні інвестиційні проєкти зазнають фіаско, незважаючи на всіляке дотримання вимог економічної науки?*

Очевидно, що розв'язання цієї проблеми спирається у визначення впливу на економіку етнічного фактора, який нікуди не зникає і в моноетнічному середовищі, формуючи в ньому певну систему господарювання. Тому для визначення економічних наслідків міждержавної взаємодії необхідно розробити *універсальну модель впливу моноетнічного середовища на власну економіку* (в гіпотетичній етнічній та економічній порожнечі).

Виникнення питання щодо ролі етнічного чинника в економіці обумовлювалось неоднаковою реакцією різних етнічних груп на подібні економічні дії. Етнічні психологія, світовідчуття та світосприйняття різних народів є об'єктивними факторами, що визначають економічний розвиток. Етнічні особливості надзвичайно важко оцінювати за єдиною системою, оскільки вони є позаекономічними і не підлягають порівнянню через призму інших етнічних домінант.

Існує таке об'єктивне явище, як компліментарність середовища щодо економічних дій, певним чином пов'язане з етнічним чинником. Економічна компліментарність обумовлена власними параметрами середовища і безпосередньо не залежить від цілей і бізнес-планів проєктів, результатів маркетингових досліджень, попереднього досвіду виконавців та обсягів вкладених в проєкт коштів. Економічна компліментарність проєкту є однозначним критерієм можливості його здійснення. За її наявності для реалізації проєкту достатньо прикласти

необхідний мінімум зусиль, а у разі її відсутності будь-які надмірні зусилля не стануть ефективними.

Безпосереднє зіткнення з феноменом економічної компліментарності відбувається в той момент, коли після фіаско майже бездоганного за бізнес-планом проекту починаються «звинувачення» зовнішнього середовища. Зокрема, йдеться про такі поширені штампи, як «нерозуміння та неадекватна реакція громадськості», «недобросовісна конкуренція», «відсутність волі і бажання з боку бізнесу, влади, соціальних груп» тощо. Отже, економічна компліментарність є об'єктивним фактором, що виходить за межі розгляду суто економічних знань. Тому цілком можна припустити, що *при зіставленні економік різних країн фактично відбувається порівняння компліментарностей їх середовищ щодо певних економічних дій!*

Якщо систематизувати та узагальнити всі сучасні дослідження, що стосуються економічних наслідків взаємодії держав СНД з країнами Заходу, то стає очевидною наявність глобального направленої струму енергії у всебічних її формах. Не тільки безпосередньо енергоносії та похідні їх використання, але й в переважній мірі трансформована праця людей (завдяки різноманітним економічним механізмам) спрямовується від етнокультурних систем СНД до країн західної цивілізації. Незаперечним також виглядає той факт, що економічна активність при таких контактах значно зростає, хоча її наслідки для учасників виглядають суттєво відмінними. Це дає підстави припустити, що контакти великих етнокультурних систем (суперетносів) приводять до виникнення спрямованих струмів енергії.

У багатьох дослідженнях зверталась увага на досить неформальний зв'язок між економічною динамікою та етнічними процесами. Достатньо пригадати такі поняття, як «етнічний котел», що характеризує географічну концентрацію економічної взаємодії різних етносів, або «гуманітарні інвестиції», що є засобом вирішення світовим капіталом своїх економічних завдань в площині цільового впливу на етнічні чинники [1, 76–80]. Тому варто поставити запитання інакше: *не як позначається на світовій економіці зіткнення етнокультурних домінант, а як кожна така домінанта самостійно визначає характер своєї власної економіки?*

Енергетичні струми між суперетносами свідчать, що поведінці етносів у світовій економіці притаманні векторні характеристики. Внаслідок економічної діяльності відбувається розширення потреб споживання і вихід етносів за природні межі своїх екологічних ніш. Етнічний колектив характеризується своїм власним оригінальним стереотипом поведінки та колективною психологією, що змінюються у часі. Для стереотипів поведінки фактор колективної психології є ведучим. Це приводить до появи нових видів господарської діяльності, які початково не були необхідними для звичайної підтримки існування етносу в своїй екологічній ніші. Тому як модель етнічної динаміки може виступати вектор, побудований на сполученні «немотивована активність — фактори зовнішньої мотивації» [2].

Етнічна динаміка означає, що стереотипам поведінки і колективній психо-

логії в кожний момент часу притаманні свої власні набори видів господарської діяльності із загальної їх можливої кількості. Саме такими розбіжностями обумовлені всі потенційні можливості для економічного розвитку етносів. Відповідно, сферою «існування» етнічного вектора є багатовимірний простір видів господарської діяльності. Проекції етнічного вектора на орти X_i означають відповідні кількості представників етносу, що займаються на даний час мотивованими зовнішніми чинниками видами діяльності або проявляють немотивовану соціальну активність [3, 63–69].

На сьогоднішній день найбільш яскравою концепцією, що пояснює виникнення, розвиток та поступовий занепад народів, імперій та цивілізацій, є теорія етногенезу Л. М. Гумільова [4]. Із багатьох прикладних аспектів цієї концепції виділимо такі принципові моменти:

1. Етногенез ініціюється імпульсом природної енергії, що концентрується в довкіллі і при виникненні певних зовнішніх умов «проривається» на поверхню Землі.

2. Етногенез є процесом, який відбувається у відповідності до II закону термодинаміки, про що свідчить розподіл в історичному часі соціально-економічних подій.

3. Ознаками етносу є дискретність прояву та мозаїчність структури. Це означає, що результати економічної діяльності завжди матимуть чітку культурну приналежність, а взаємодія етносів є суперпозицією всіх можливих комбінацій взаємодії всіх їх членів попарно між собою.

Крім того, як економічну ознаку етносу також слід відзначити інверсний характер взаємодії із зовнішніми чинниками. Це означає, що при взаємодії етносів утворюються такі типи ринкових відносин, що призводять до «скасування» етнічних цінностей [5]. В моделі етнічної динаміки це означатиме, що вектор ринкових відносин буде перпендикулярним площині, утвореній векторами етносів, які вступили у взаємодію. Абсолютне кількісне значення вектора ринкових відносин дорівнює сукупності всіх варіантів мозаїчних взаємодій етнічних векторів між собою. Все це означає, що в моделі *система ринкових відносин є результатом векторного множення етнічних векторів*. А оскільки ринкові відносини представляють спрямований струм енергії, то і кожний етнос є таким же самостійним енергетичним струмом. Ця модель дозволяє вивести такі енергетичні параметри, як *енергетична щільність та напруженість суперетносу* [6]:

– енергетична щільність дорівнює відношенню поточного рівня енергетичного потенціалу до наявного на цей момент в системі інтелекту та енергетичних витрат на утримання техносфери, створеної енергією етнічної системи протягом терміну попередньої розрядки;

– енергетична напруженість визначається як відношення поточного рівня енергетичного потенціалу системи до її сумарного інтелекту.

Взаємодія етносів, що належать до одного суперетносу, фактично означає зіткнення систем з однаковими значеннями енергетичної щільності. Між цими системами не виникає умов для значного обміну енергією. Тому кожний етнос

виконує в історичному часі свою власну роботу, яка поступово стає основою культурної цементації суперетносу. Протистояння між етносами в межах одного суперетносу відбувається лише для панування на певній території. В межах суперетносу дія ринкових механізмів є сприятливою та ефективною для досягнення позитивних соціально-економічних результатів, а економічній інтеграції притаманні ознаки ринкової рівноваги, переваги міжнародного розподілу праці, стимулююча ефективність конкуренції тощо.

При взаємодії етносів із різних суперетносів виникають сприятливі умови для інтенсивного поглинання енергії, оскільки значними є розбіжності між їх енергетичними потенціалами та щільностями. Виконана в межах кожного етносу робота безпосередньо не потрібна іншому суперетносу, адже вона має чітку культурну приналежність. Інший суперетнос виступає в ролі фізичної системи, для якої винятково необхідним є споживання поточної зовнішньої етнічної енергії (безпосередня та трансформована праця людей). Тому між суперетносами відбувається боротьба, спрямована на знищення одне одного, в тому числі і в економічній площині. Внаслідок енергетичної нерівності застосування ринкових механізмів при взаємодії суперетносів може мати вкрай негативні наслідки для систем з більшим рівнем енергетичного потенціалу [7, 162–168]. Цим відносинам притаманні такі відомі в міжнародній економіці явища, як «нееквівалентний обмін», «цінові ножиці», «інтелектуальна рента», «відсутність ринкової рівноваги» тощо.

Значення енергетичної щільності суперетнічної системи принциповим чином визначає перспективи для науково-технічного прогресу (НТП). Його просування обумовлено необхідністю реалізації низки проектів, які для досягнення поставленої мети потребують певного рівня енергетичної щільності і напруженості. Якщо відповідні параметри економічного середовища згідно з принципом інверсії не дозволяють таким проектам реалізуватись, то це означатиме енергетичне обмеження суперетносу щодо НТП [8].

Це приводить до необхідності введення поняття *економічних полів суперетносів як певних сфер світового економічного простору, де одночасне здійснення подібних економічних заходів обумовлює суттєво відмінні результати*. Якщо етнічне поле існує в просторі взаємодії людей, а проявляється в наслідках їх дій, то економічне поле суперетносу існує в просторі техносфери певної культурної приналежності і проявляється в стереотипах поведінки та колективній психології.

Модель взаємодії суперетносів дозволяє під іншим кутом розглянути роль інвестицій в міжнародній економіці. Фінансові ресурси є відображенням етнічної енергії, якщо вона є, і, певною мірою, економічним міражем у разі її відсутності. Безпосереднього впливу на значення енергетичної щільності суперетнічної системи фінансові ресурси не мають, оскільки така енергія є цілком природним явищем. Тому обмін енергією між суперетносами відбувається незалежно від обсягів інвестицій, вкладених однією системою в іншу. *Фінанси відображають енергію економічного середовища, де вони мають обіг, тобто енергію тих людей, які здатні і згодні за них працювати*. Відповідно, іноземна

валюта є відображенням енергії інших суперетносів, що готова рухатись до її емітентів. Саме в цій площині виникає системна помилка при порівнянні бюджетів різних країн або статей відповідних видатків. Отже, фінансові ресурси стають інвестиціями лише в тому випадку, якщо вони є відображенням додаткової енергії, що з цими коштами може реально надійти з іншої суперетнічної системи [9, 4–11].

З цього випливають принципи розбіжності між наслідками «фіаско» та «успіхів» в економічних системах різних суперетносів. *У менш енергетично щільній системі навіть невдача проекту не означатиме вихід його енергії за межі суперетносу.* Невдача одних стане успіхом інших, але все це піде на користь системі в цілому. Однак фіаско проекту в енергетично більш напруженій системі одночасно може означати подолання ним потенційного бар'єру суперетносу з подальшою розрядкою в іншу енергетичну систему.

Схема і квота споживання природної енергії кожним етносом визначається його оригінальним стереотипом поведінки та колективною психологією. Ці характеристики передаються в поколіннях завдяки дії умовно-рефлекторного механізму сигнальної спадковості (УРМСС), що означає пересування етнічної енергії у часі [10]. Але в сучасній економіці часто виникає необхідність розглядати наслідки пересування етнічної енергії не в часі, а у просторі. Йдеться про феномен етнічної діаспори як економічного чинника. При розгляді цього питання необхідно чітко відрізнити діаспору в межах одного суперетносу від діаспори з різних суперетносів. Адже через покоління дія УРМСС приводить до того, що параметри споживання енергії представниками цієї діаспори синхронізуються з відповідними параметрами суперетносу їх поточного проживання. Тобто за характеристиками енергетичного споживання вони фактично стають невід'ємною частиною іншого суперетносу. Як наслідок, при їх взаємодії із своїми «історичними земляками» проявляється II закон термодинаміки, у відповідності до якого діаспора в змозі тільки поглинати енергію, реально не даючи нічого взамін. Саме тому майже жодній з країн світу діаспора не змогла допомогти вийти з кризового становища [11, 195–202].

Література і примітки

1. Двойних К. С. Особливості економічного світогляду дипломатів // Науковий вісник Дипломатичної академії України. — 2001. — № 5.
2. Боговлевская Д. В. Психология творческих способностей. — М.: Академия, 2002.
3. Двойних К. С. Етнологічний підхід до вивчення криміногенної ситуації в Україні // Криміногенна ситуація на Півдні України: особливості та проблеми стримування: Зб. наук. ст. — О., 2003. — (Б-ка журн. «Юридичний вісник»).
4. Гумилев Л. П. Этногенез и биосфера Земли. — С.Пб.: Кристалл, 2001.
5. Папарин А. С. Искусство глобализмом. — М.: ЭКСМО-Пресс, 2002.
6. Суперетнічна система складатиметься з групи етносів, що виникли одночасно і розрядка енергетичного потенціалу яких відбувається пропорційно.
7. Двойних К. С. Психологічні особливості інтеграції України до ЄС // Науковий вісник Дипломатичної академії України. — 2002. — № 7.
8. Голоцкий М. М. Что нас ждет в 2015 году?: (Экономический прогноз против утопий). — М.: Наука, 1992.

9. Двойных К. Е. Пеаналитический менеджмент для крупного бизнеса // Менеджмент и менеджер. — 2003. — № 8.
10. Платонов Ю. П. Народы мира в зеркале геополитики (структура, динамика, поведение): Учеб. пособие. — С.Пб.: Изд-во Спбкт-Петербург. ун-та, 2000.
11. Двойных К. С. Модель інтеграційної дипломатії // Науковий вісник Дипломатичної академії України. — 2003. — № 9.

УДК 339.727.22/24

В. А. Бабенко

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РУХУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

До прямих іноземних інвестицій (надалі — ПІІ) належать інвестиції, які передбачають встановлення довготермінових фінансово-економічних відносин і відображають тривалий інтерес і контроль, виявляє і здійснює організація — резидент однієї економіки або країни щодо підприємства, яке є резидентом іншої економіки або країни. Прямі іноземні інвестиції прийнято вважати безпосередньою участю іноземного інвестора (інвесторів) у виборі об'єкта інвестування, здійсненні вкладень, отриманні кінцевого результату. Іноземний інвестор бере участь, як правило, у всіх стадіях інвестиційного процесу, у тому числі в інвестиційних дослідженнях, проектуванні, будівництві, технічному оснащенні побудованих чи реконструйованих підприємств тощо.

У сучасних умовах розвитку економіки іноземні інвестиції відіграють особливу роль серед форм міжнародного руху капіталу, оскільки при переході товарного виробництва від стадії світового ринку до стадії світового господарства виникає міжнародне переміщення вже не тільки товару, а й чинників його виробництва, насамперед капіталу у формі прямих інвестицій.

У зв'язку з цим інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання вимагає глибоких знань теорії та практики прийняття рішень у сфері обґрунтування інвестиційної стратегії, виборі напрямів та форм інвестування, а пошук шляхів удосконалення відносин в інвестиційній сфері в умовах ринкової трансформації економіки є не лише актуальним, а й важливим завданням теоретичного та практичного значення.

Досліджуючи теоретичні та практичні засади інвестування, автор спирався на авторитетну думку відомих вітчизняних спеціалістів, таких як І. А. Бланк, Б. В. Губський, К. Г. Зуллас, Л. І. Нейкова, А. А. Пересада, та іноземних — В. Бернс, Г. І. Бірман, В. С. Балабанов, Дж. М. Кейнс, В. В. Ковальов, І. В. Ліпсіц, Г. Марковіц, П. Массе, М. Міллер, Ф. Модільяні, В. Шарп, П. М. Хавроанек та ін.

Метою даного дослідження є з'ясування динаміки та структури ПІІ в сучасному світовому господарстві для визначення перспектив України в цьому процесі.

Перші ПІІ виникають у XVII ст. і пов'язані з діяльністю створеної в Англії Ост-Індської компанії.